

STAVKOVNO GIBANJE NA ŠTAJERSKEM V DEVETDESETIH LETIH PRETEKLEGA STOLETJA

FRANC ROZMAN

V devetdesetih letih prejšnjega stoletja se je z ustanovitvijo delavske stranke v avstrijski polovici habsburške monarhije delavsko gibanje začelo zelo močno razvijati. Tudi slovenske dežele niso preveč zaostajale in zlasti tam, kjer je bilo kaj industrije, lahko zasledujemo pospešeno delovanje. Ena izmed oblik delavske borbe je bilo tudi stavkovno gibanje, ki je najprej v glavnem nastopalo bolj ali manj spontano, v obliki tako imenovanih divjih stavk, polagoma pa je le prišlo do organiziranega in zavestnega nastopa, ko so stavkajoči delavci bili deležni podpore tako stranke kot tudi nastajajočih sindikalnih organizacij. Vse to gibanje pri nas še ni kompleksno preučeno in kot prispevek k temu vprašanju naj služi pričujoči, na časopisnem gradivu grajen sestavek o stavkah na slovenskem Štajerskem v desetletju 1890 do 1900.

V opekarni v Kamnici pri Mariboru je bilo poleg slovenskih zaposlenih tudi precej italijanskih delavcev, ki so bili socialno še bolj ogroženi kot slovenski, tujci v neznanem jim okolju in pripravljeni delati za sleherno mezdo, da so le obdržali delo. Zato je med njimi in slovenskimi delavci večkrat prihajalo do nesoglasij, h katerim se je primešavalo še šovinistično gledanje Slovencev. Ko so delavci v tej opekarni 28. aprila 1890 stavkali, so slovenski delavci in viničarji, oboroženi s krepelci, kamenjem in celo s pištolami, napadli italijanske delavce, jih pretepli in prisilili, da so zbežali v Maribor. Nastopiti je morala celo vojska, ki je deset izgrednikov aretirala.¹ Aretiranci so bili kasneje kaznovani, in sicer eden na pet mesecev, dva na dva in sedem na en mesec ječe.² Do precej podobnega izgreda je prišlo na gradbišču hiralnice v Vojniku, kjer so bili zaposleni tudi italijanski delavci. Maja 1890 je tam prišlo do neuspešne stavke, o kateri piše Slovenski gospodar, da je izbruhnila zato, ker so tujci slabo delali, domači delavci pa so jim morali samo streči. Tujci naj bi sprovcirali slovenske delavce, da so šli v štrajk za boljše mezde, vendar se je stavka končala le z odpustom nekaterih delavcev.³

V delavnicah Južne železnice in v kurilnici v Mariboru je 28. marca 1890 stopilo v štrajk okrog 1500 delavcev. Stavka je izbruhnila, ker se delavci niso strinjali z osnutkom pravnika o bolniški blagajni. Po krajšem dogo-

varjanju so že čez dva dni, v nedeljo 30. marca, delavci spet prišli na delo, potem ko je direkcija Južnih železnic ugodila želji delavcev.⁴ Klerikalni Slovenski gospodar je ob tem pripomnil, da »je bilo gospodi na kolodvoru prvo, to je opuščanje dela, v jezilo, krščansko ljudstvo pa je užalilo drugo, delo v nedeljo. Ni bilo treba oskruniti nedelje.«⁵ Kmalu zatem je izbruhnilo v Mariboru še več štrajkov. Protidelavsko nastrojeni Slovenski gospodar je ob tem zapisal: »Ker je sedaj strike po cellem svetu v navadi, tudi naše mesto Maribor ne sme izostati in tu strikajo te dni mlinarji, deloma tudi usnarji in pravi se, da se na to pripravljajo tudi peki. Kaj pa če začno strikati tudi ti, ki dajejo delalcem delo in plačilo? Kakor se nam zagotavlja, pričakuje se to v prav kratkem času. Čegava škoda pa bo nazadnje, to ni težko, da človek ugame.«⁶

Dne 21. aprila 1890 so začeli stavkati skladiščni delavci v Mariboru in so stavkali ves teden.⁷ Celjska »Wahtarica« je že v naslednji številki zabeležila že pripravljene stavke v delavnicah Južne železnice, potem zidarjev in tesarjev, medtem ko so delavci v Franzovem parnem mlinu že stavkali, skladiščni delavci pa so se že vrnili na delo.⁸ Čez nekaj dni je 27. aprila 1890 začelo mezdni boj 114 delavcev v Woschnaggovi tovarni vžigalic v Rušah, ki so zahtevali povišanje mezd in deseturni delavnik.⁹ Žal ni podatkov, kako so se vsi tu naštetih štrajki končali, niti kdaj, le za štrajk v delavnicah Južne železnice je zabeleženo, da so se delavci 5. maja 1890 vrnili na delo.¹⁰ Na zadnjem shodu stavkajočih, ki je bil 4. maja, so delavci izvolili tričlansko delegacijo, ki naj bi direkciji odnesla obsežno resolucijo, v kateri so zahtevali povišanje plač. Delavci so svojo zahtevo utemeljevali s tem, da so se jim od leta 1863 življenjski stroški povečali za 40 %. Toliko se jim je povečala tudi mezda pri privatnikih, to je od 49 na 70 krajcarjev na dan. Poleg tega so dobili tudi hrano. Tega povišanja mezd pa niso bili deležni tisti, ki so delali v tovarni, tako da lahko računajo, da se je vse podražilo poprečno za 15 krajcarjev na družinskega člana na dan. Ob preračunavanju podražitev se je pokazalo, da se je potemtakem zlasti znižala mezda pri akordnem delu, in sicer kar za 80 %.¹¹ Kaj pa je ta delavska delegacija opravila, iz poročil ni razvidno. Konec maja so stavkali tudi delavci v Raku-

schevi tiskarni v Celju in si v nekaj dneh priborili višje mezde.¹²

Po velikem štrajku v premogovnikih v Zasavju leta 1889 so se duhovi le deloma pomirili. Med delavstvom se je zelo poznalo, da je bila osnovana social-demokratska stranka in iz dobro organiziranih zgornještajerskih rudnikov so prihajali delavski agitatorji tudi na Spodnje Štajersko. K nezadovoljstvu rudarjev z Zasavju so prispevali svoje tudi bistveno manjši zaslužki v rudnikih TPD kot v zgornještajerskih rudnikih in v čeških, ki jih je družba opravičevala, češ da so proizvodni stroški tu večji kot drugod in da je premog slabši. Tako je izbruhnil štrajk neposredno po praznovanju 1. maja 1891, ki je bilo v rudnikih TPD dovoljeno, medtem ko sicer v tovarnah na tem področju praznovanje ni bilo dovoljeno. Nekaj dni pred 1. majem je prišel iz Voitsberga rudar Urban Žnidaršič, doma sicer iz Brune vasi pri Krškem, in je v Trbovljah agitiral za osemurni delavnik in splošno volilno pravico. To sta bili prav v tistih letih dve osrednji programski zahtevi socialne demokracije. Sam 1. maj je minil sicer kar mirno, že naslednjega dne, torej 2. maja 1891, pa so stavkali v topilnici svinca v Zagorju, kjer so poleg osemurnega delavnika zahtevali tudi spremembo pravil bratovske skladnice.¹³ To pa sta bili zahtevi, ki po svojem bistvu nista bili odvisni samo od direktije Trboveljske premogokopne družbe in delavci niso uspeli. Že 4. maja so v Zagorju nehali stavkati.¹⁴

Za novinarsko raco pa se je izkazala vest, ki jo je prinesla Deutsche Wacht, češ da štrajkajo rudarji tudi v Trbovljah, Hrastniku in Ojstrem.¹⁵

V okvir vsesplošnega nezadovoljstva z mezdami in povečane agitacije socialne demokracije, kar vse je vplivalo na povečano aktivnost rudarjev v Zasavju, spada tudi štrajk, ki je izbruhnil 26. julija 1891 v Brezнем pri Laškem in je zajel okrog 240 rudarjev. Delavci so zahtevali osemurni delavnik.¹⁶ Sredi decembra pa je stavkalo več sto delavcev v Ojstrem in Hrastniku, in sicer je 15. decembra 1891 ustavilo delo 240 delavcev v Ojstrem, dan kasneje pa 400 v Hrastniku. Povod za stavko je bilo izprtje nekega delavca.¹⁷

Potem ko se je v drugi polovici leta 1891 sestal prvi kongres rudarjev Avstrije in so na njem za programska izhodišča sprejeli zahtevo po minimalni mezdi, povišanju plač in skrajšanju delavnika, je takoj v začetku leta 1892 prišlo do velikega štrajka štajerskih rudarjev, ki je zajel tudi spodnještajerske rudnike. V Zagorju, Hrastniku, Trbovljah, Ojstrem in Zabukovici ter Hudi jami so že v noči

od 1. na 2. januar 1892 rudarji ustavili delo in zahtevali vse to, kar je sprejel kongres rudarjev.¹⁸ Deutsche Wacht se je že v svojem prvem članku postavila na stališče, da v principu odklanja minimalne mezde, ker je sodila, da je to nagrajevanje lenobe. Pač pa je bila za dogovarjanje glede zvišanja mezd in skrajšanja delovnega časa. Kot primer takšnega popuščanja podjetnikov je navedla zgled Ludovike Avguste Zang, ki je v svojem rudniku Oberdorf pri Judenburgu delavcem takoj ugodila in vozačem zvišala plačo na vsaj 1,5 fl. in kopačem vsaj na 1,20 fl. na šiht. Tudi delovni čas je bil skrajšan na osem ur.¹⁹ Že dva dni po izbruhu štrajka v Zasavju je v Trbovlje prišel bataljon 47. pešpolka iz Ljubljane, da bi preprečil nemire. Tedaj je bilo tudi nekaj rudarjev, ki so še hodili na delo, 11. januarja 1892 pa so stavkajoči s silo ustavili voznike, ki so vozili premog na koldvor in so potem morali voznike ščititi vojaki.²⁰ Po štirinajstih dneh stavke je Südsteirische Post pisala, da je stavka hujša kot doslej največja, torej stavka iz leta 1889, saj so takrat dežurali vsaj gasilci in delali nekateri delavci pri nujnih vzdrževalnih delih. Pogajanja med stavkovnim odborom in TPD niso rodila nikakršnega napredka. Postavilo pa se je tudi vprašanje, koliko časa bodo delavci še mogli stavkati, kajti njihovi stavkovni fondii so bili že skoraj prazni in na marsikaterem rudarskem domu je na vrata že trkala lakota. Vodstvo TPD je to vedelo in se obnašalo zelo nepopustljivo.²¹ V Hrastniku je uprava zahtevala, naj pride 10 delavcev k požarni službi, 12 so jih rabili v Ojstrem, vendar so delavci to odklonili in so bili rajši pripravljeni vzeti delovne knjižice. Direkcija je vsem stavkajočim dala rok, da v treh dneh izpraznijo rudniška stanovanja. Upravni svet rudnikov na Dunaju je sprejel sklep, da se ne smejo pustiti delavci v jamo, tudi če bi to hoteli, dokler povsem ne odstopijo od svojih zahtev. V nekaterih rudnikih je delala vsaj gasilska služba, tako je bilo pri Sv. Neži na delovnem mestu 38 rudarjev, v Libojah 27, pri Lappovem rudniku v Velenju 21, pri Janeschu 9 in v Preboldu 21. V Zagorju sta bila 15. januarja 1892 aretirana in izgnana v domovinsko občino socialnodemokratska agitatorja Ehrlich in Rinaldo.²² Po dvajsetem januarju je štrajk začel pojemati, ker rudarji finančno niso več vzdržali. Pomoč, ki jim je dotekala, je bila premajhna, direkcija pa ni popustila. Najprej so začeli delati v Voitsbergu, nato v Trbovljah, kjer so 23. januarja že skoraj vsi prišli na delo, v Ojstrem in Hrastniku pa dve tretjini posadke. Le v Zagorju so se rudarji še držali. Dne 25. januarja 1892

pa se je tudi tu delo spet začelo in eden največjih rudarskih štrajkov se je končal, ne da bi rudarji uspeli.²³

V naslednjih dveh letih ni bilo stavkovnih gibanj, oziroma vsaj niso zabeležena v časnikih. Vzrok temu je gotovo iskati tudi v gospodarski depresiji, ki je v tem času doživela svoj vrhunec. Po drugi strani pa se je socialna demokracija v pretežni meri angažirala v akciji za splošno volilno pravico. Konec aprila 1895, točneje 29., pa je okrog 300 delavcev v Lappovem rudniku v Velenju ustavilo delo. Delavci so zahtevali, da rudniška uprava ponovno sprejme na delo nekega delavca, ki ga je odpustila. Istočasno so rudarji zahtevali tudi povišanje mezd. Rudniška uprava je obe zahtevi zavrnila.²⁴ Na jutranjo delovno izmeno je od 200 delavcev prišlo le 19, na popoldansko pa od 140 enainvajset, Po desetih dneh je bil 10. maja 1895 štrajk končan, ne da bi poročila omenjala, ali so delavci s svojimi zahtevami uspeli ali ne.²⁵

V letu 1896 sta bili le dve manjši stavkovni gibanji, eno v Mariboru in eno v Gaberju pri Celju. Mariborski mizarski pomočniki so 20. aprila 1896 ustavili delo in zahtevali skrajšanje delovnega časa od 12 na 10 ur in pa 15 % povišanje mezd.²⁶ Kako se je stavka odvijala naprej in če je uspela ali ne, ni več poročil. Že prej, v prvi polovici februarja 1896, pa so neuspešno ustavili delo delavci v Westnovi tovarni emajlirane posode, in sicer v obratu za stekleno blago v Gaberju. Podjetje je namreč odpustilo nekega kleparja in delavci so zahtevali, da ga spet sprejmejo na delo. Podjetje pa je v odgovor odpustilo tudi stavkajoče delavce.²⁷ Slovenski gospodar, ki je ponavadi ošvrknil delavce, je tudi tokrat zapisal, da naj zdaj, ko so brez kruha, le hvalijo socialistične zapeljivce.²⁸

V Mariboru je 29. marca 1897 začelo stavkati 27 sodarskih pomočnikov, ki so bili zaposleni pri različnih mojstrih. Pomočniki so zahtevali zvišanje mezd in že takoj ob napovedi štrajka sta dva mojstra privolila v delavske zahteve, ostali pa ne in začel se je štrajk, ki je trajal kar sedem tednov, končal se je pa z zmago delavcev.²⁹ Zanimivo je, da je glasilo socialne demokracije na Štajerskem Arbeiterwille priobčila prvo notico o tej stavki šele, ko je stavka trajala že mesec dni. Po štirih tednih stavke sta še dva sodarska mojstra, Pichlerjeva vdova in Zügner, privolila v delavske zahteve in povečala mezde od 10 do 15 krajcarjev od izgotovljenega soda. Samo lastnik večjega podjetja Raimund Pichler je še vztrajal in skušal tako rekoč izstradati delavce. Nameraval jih je tudi odpustiti, vendar mu oblasti tega niso dovolile. Dva starej-

ša delavca, po trditvi Arbeiterwille člana krščanskosocialne delavske organizacije, sta postala stavkokaza.³⁰ Po veliki noči je tudi Pichler uvidel, da ima več škode kot koristi in je delavcem ugodil v njihovih zahtevah in ti so se 6. maja 1897 vrnili na delo. Zanimivo je navesti, od kod vse je štrajkajočim prišla pomoč: 9 fl. so dobili od Guggenthalove pivovarne, 11 fl. od sodarjev Kaltenhausnove pivovarne, sodar Prelog iz Maribora je prispeval 1 fl.; sodarji Götzove pivovarne so poslali 20 fl., pomožni delavci iste 16 fl. 42 kr., pivovarna Simmering 7 fl., pivovarna Ottakring 4 fl., uredništvo Gewerkschaft z Dunaja 30 fl., jermenarji, sedlarji in torbarji iz Gradca 3 fl., pivovarna Jedlesees 7 fl., organizirani dnevničarji iz Gradca 3 fl., soboslikarji in pleskarji iz Gradca 2 fl. 80 kr. in delavci Götzove pivovarne v Mariboru 8 fl. 70 kr.³¹

Konec junija 1897, tik pred nastopom poletja in s tem večje potrošnje piva, je izbruhnil štrajk delavcev v vseh obratih Götzove pivovarne, tako v Mariboru kot v Gradcu. Šlo je za organizirano akcijo, izbrano v takšnem trenutku, da so delavci upravičeno pričakovali zmago in jo tudi dosegli. Na dejstvo, da so delavci začeli štrajk, ko je bila potrošnja piva v vsem letu največja in si tako podjetniki niso mogli privoščiti izpada proizvodnje, je opozorila tudi Marburger Zeitung in delavci so jo lahko le zelo medlo in neprepričljivo zavrnilo.³² Delavci so že 3. junija 1897 zahtevali povišanje plač in vodstvo pivovarne jim je povišico tudi takoj dalo. Okrog 20. junija pa so delavci v glavnem obratu Götzove pivovarne v Gradcu in tudi v Mariboru zahtevali, da naj bosta odpuščena višja sodarja Gerluschnig in Verderber, češ da sta priganjača. Vodstvo pivovarne je to zahtevo zavrnilo, nato je 23. junija začelo stavkati 38 delavcev, ravno toliko pa jih ni hotelo v štrajk. Lastnik Götz je namesto stavkajočih dobil 38 zapornikov iz mariborske kaznilnice, tako da delovni proces ni bil dosti moten. Do sobote 26. junija pa je pivovarna le ugodila delavcem, ker je medtem izbruhnil štrajk v Gradcu in 28. junija so se vsi delavci vrnili na delo. Delavci so dosegli, da so jim nadure začeli izplačevati tedensko, vodstvo pa je ponovno odobrilo vse, kar so delavci dosegli že 3. junija, torej povišanje plač, vsi stavkajoči ostanejo na delovnih mestih, zaposleni lahko izvolijo tri zaupnike, v bodoče ne sme biti nihče odpuščen zaradi političnega delovanja in delavci v bodoče ne bodo več izpostavljeni slabemu ravnanju in priganjanju. Ob koncu štrajka je bil v pivovarni tudi delavski shod, na katerem je govoril Anetzhuber iz Gradca.³³ Lahko rečemo, da ne drži trditev v Mar-

burger Zeitung, da je socialnodemokratsko vodstvo v Gradcu ta štrajk sprovciralo zaradi uspelega štrajka krščanskosocialno organiziranih tramvajskih delavcev na Dunaju, da bi s tem kovalo politični kapital. Sistematično strokovno delo na Štajerskem je namreč že toliko napredovalo in zavzelo takšen obseg, da socialnim demokratom ni bilo več potrebno posluževati se takšnih provokacij, v nič koliko obratih pa so vladale še takšne razmere, da so bile stavke več kot upravičene.

Med obljubami, ki jih je lastnik Mariborske pivovarne Götz dal delavcem, je bila tudi ta, da bo tistim delavcem, ki so na praznike kamor je bil všteti tudi 1. maj, morali zaradi nujnih del biti na delu, obračunal tarife dvojno. Vendar je 1898 to obljubo deloma prelomil in pristal maja 1898 le na izplačilo teh dvojnih tarif za kvalificirane delavce, ne pa za ženske in pomožne delavce. Zato je vseh 74 zaposlenih 6. maja 1898 stopilo v štrajk, ki pa je trajal le sedem ur, nakar je Götz privolil na izplačilo dvojnih tarif vsem zaposlenim, tudi zato, ker je nanj pritisnil zastopnik sindikata združenih pivovarniških delavcev v Gradcu. Po novem sporazumu so delavci v 14 točkah dosegli naslednje: 1. pivovarji, sodarji, pomožni delavci, kurjači dobijo na mesec 1 fl. več, sladjarji pa 2 fl., 2. vsi pomožni delavci dobe na dan 5 litrov piva, kurjači pa 6, nadurno delo se plača ob nedeljah za 24 kr. več, ob delavnikih pa za 12 kr., 3. ob čiščenju sušilnih naprav dobe delavci po 50 kr., 4. nedeljsko delo bo v mejah zakona, vsi tisti, ki pa morajo zaradi narave dela delati v nedeljo 3 ure, imajo vsak sedmi dan prost, če pa delajo več kot tri ure, se te plačujejo dvojno in delavci imajo naslednjo nedeljo prosto, 5. delavska inšpekcija naj ugotovi najnujnejša dela za velikonočne, božične in binkoštno praznike ter za 1. maj in delo naj se plača dvojno, ostali pa morajo imeti prosto, 6. dnevničarji dobe 10 kr. več in 1 liter piva več, smolarji pa ob dnevih smoljenja 20 kr. več in 4 litre piva več, 7. nadure kvalificiranih delavcev in kurjačev se plačujejo ob delavnikih 20 kr. in ob nedeljah 40 kr., 8. vodje izmen dobe na mesec poleg hrane 4 fl. večjo plačo in dnevno 4 litre piva, 9. mizarji dobe dnevno 1 fl. 40 kr., tesarji 1 fl. 30 kr. in 4 litre piva, 10. več pozornosti bo posvečeno delavskim stanovanjem, 11. z delavci se bo lepše ravnalo, 12. vsak primer odpustitve delavca se bo obravnaval, 13. ženske dobe na dan 10 kr. višjo plačo, 14. dan izplačila bo odslej 1. in 16. v mesecu.³⁴ O tem štrajku je poročala tudi Südsteirische Post in zlobno pripisala, da so delavci v sladkem

brezdelju vriskajoč pijano pohajali po mestu.³⁵ Ta zlobni komentar je nekoliko omilila čez nekaj dni, ko je zapisala, da jo veseli, da so delavci dosegli zmago, kar se pa reda in miru tiče, bi bilo delavcem dvakrat v čast, če so se res obnašali docela mirno in dostojanstveno, kot je zapisala Arbeiterwille.³⁶

Zelo bežno je omenjen štrajk pri krojaču Hočevarju v Celju, ki so ga začeli pomočniki zaradi prenizkih mezd 25. marca 1898. Ni pa podatkov kdaj in kako se je končal.³⁷

Samo skromno notico je zabeležila Arbeiter Zeitung, glasilo avstrijske socialne demokracije, o mezdnem gibanju mariborskih kleparjev, ki da so začeli stavkati, podobno akcijo pa naj bi pripravljali tudi delavci v gradbeništvu. Drugih podatkov o pofeku stavke kleparjev ni.³⁸ Junija je prišlo v Mariboru do velike stavke gradbenih delavcev, ki je zajela skoraj 800 delavcev in se je za stavkajoče uspešno končala. Kot nekakšna uvertura je najprej izbruhnila stavka 5. maja 1898 pri gradbenem mojstru Derwuschku, pri katerem so delavci zahtevali 10% zvišanje mezd in štirinajstdnevni odpovedni rok. Delavce je vodil mizar Haselbäck. Firma je pristala na zvišanje plač, ne pa na odpovedni rok, s čimer se delavci niso zadovoljili in so začeli stavkati.³⁹ Mariborski župan Nagy je povsem protizakonito dal aretirati Haselbäck, ki je odsedel štirinajst dni v preiskovalnem zaporu, nato pa je bil izgnan v domovinsko občino, v Maribor pa je imel prepovedan vstop za pet let. V začetku junija pa se je štrajk končal z zmago delavcev.⁴⁰ V tem času se je že pripravljval velik štrajk gradbenih delavcev, ki so konec maja 1898 zahtevali zvišanje plač za 10%, skrajšanje delovnega dne na 10 ur ter spremembo delovnega reda in tedensko izplačevanje mezd. Delavci so delodajalcem poslali memorandum s svojimi zahtevami, na katerega pa ni bilo odgovora in je bilo pričakovati, da bodo začeli stavkati že z 31. majem, kot so napovedali.⁴¹ Ni jasno, zakaj je štrajk izbruhnil šele 13. junija 1898, ko je stopilo v štrajk skoraj 800 delavcev in jih je le kakšnih 20 še delalo. Štrajk je v imenu strokovne komisije za Štajersko podprl njen sekretar Vincenc Muchitsch.⁴² Po natančnejših podatkih v Arbeiter Zeitung je stavko začelo 317 zidarjev in 141 tesarjev ter vsi vajenci, delalo je le 16 zidarjev in 39 tesarjev. V teku dneva se je število stavkajočih potem dvignilo na 800, ko so začeli stavkati tudi v skladiščih mariborskih pivovarn. Popoldne so stavkajoči priredili tudi več shodov na prostem.⁴³ Mariborska mestna oblast je na pritisk delodajalcev skušala stavko s silo zatreti in je aretirala 9 zidarjev, vendar

so bili vsi zaradi pomanjkanja dokazov izpuščeni. Delavci so povsem mirno stavkali, prišlo ni do nobenega izgreda, stavkovni odbor je bil zastražen in sploh ni smel noben član odbora zapustiti prostora, pa tudi po cestah so policisti neprestano prežali na morebitne izgrednike. Tisti delavci, ki so si hoteli prekrbeti delo v Gradcu, pa niso dobili delavskih knjižic. Po trinajstih dneh je bil 26. junija 1898 štrajk končan in po poročilu Arbeiterwille so delavci nekatere zahteve dosegli, torej 10-urni delavnik, tedensko izplačilo, desetiminutno malico, ne pa zvišanja mezd. Arbeiterwille je objavljala tudi dolge kolone podatkov o denarnih prispevkih, ki so jih stavkajoči dobili, potem ko je strokovna komisija štrajk podprla.⁴⁴ V poročilu strokovne komisije za Štajersko je poudarjeno, da je stavka gradbincev uspela, ker je bilo delavstvo enotno.⁴⁵

Konec junija 1898 se je tem štrajkom priključil še štrajk pekovskih pomočnikov. V Mariboru so začeli stavkati 26. junija, ko je stavkalo 70 pekov, v Celju pa 30. Istočasno je stavkalo tudi 300 pekov v Gradcu. Vendar je zaradi številnih stavk kazov ta štrajk propadel.⁴⁶ Prav tako je bil neuspešen štrajk delavcev za vzdrževanje proge Maribor—Vuzenica, kjer so delavci 30. junija 1898 ustavili delo in zahtevali povečanje plač. Zaradi slabe organizacije je tudi ta štrajk 70, oziroma po drugih podatkih 90, propadel.⁴⁷ Inšpektor Kauzner iz Maribora je tedaj rekel stavkajočim, ko so ga prosili za povišanje mezd: »Boste že enkrat dobili, če pa boste štrajkali, boste dobili manj.«⁴⁸

V letu 1899 je bil v Mariboru le štrajk 16 sodarjev, ki so delali pri treh podjetjih, in sicer pri Raimundu Pichlerju, Pichlerjevi vdovi in Zieglerju. Teh 16 pomočnikov je začelo 24. aprila štrajkati, zahtevali pa so 15 do 20 % zvišanje plač. Podjetniki so jim v tem letu namreč plače celo znižali, pri vsakem izgotovljenem sodu za 10 kr. Sedem delavcev je na to pristalo, stavkajočih 16 pa ne.⁴⁹ Vendar pa štrajk ni uspel in 18. maja so se delavci vrnili na delo, potem ko so morali pristati na to znižanje mezde. Trije so zapustili svoje delodajalce in odpotovali iz Maribora.⁵⁰

V naslednjih letih se je v vseh pomembnejših in večjih industrijskih panogah strokovno gibanje močno okrepilo in zaradi konjunktore, ki je takrat bila, je prišlo do dogo-

vorov med delavci in delodajalci, tako da se je materialni položaj delavstva marsikje izboljšal.

OPOMBE

1. Deutsche Wacht, št. 35., 1. 5. 1890. — 2. Deutsche Wacht, št. 36., 4. 5. 1890. — 3. Slovenski gospodar, št. 20., 15. 5. 1890. — 4. Südsteirische Post, 29. 2. 1890 in 2. 4. 1890, Deutsche Wacht, št. 26., 30. 3. 1890 in št. 27., 3. 4. 1890. — 5. Slovenski gospodar, št. 14., 3. 4. 1890. — 6. Slovenski gospodar, št. 17., 24. 4. 1890. — 7. Deutsche Wacht, št. 33., 24. 4. 1890. — 8. Deutsche Wacht, št. 34., 27. 4. 1890. — 9. Südsteirische Post, 30. 4. 1890. — 10. Südsteirische Post, 7. 5. 1890. — 11. Südsteirische Post, 10. 5. 1890. — 12. Vorwärts, št. 22., 31. 5. 1890 in št. 23., 6. 6. 1890. — 13. Deutsche Wacht, 3. 5. 1891, tudi Arbeiterwille, št. 9., 6. 5. 1891. — 14. Slovenec, št. 101., 5. 5. 1891. — 15. Slovenski gospodar, št. 19., 7. 5. 1891, Deutsche Wacht, 7. 5. 1891. — 16. Slovenec, št. 169., 28. 7. 1891. — 17. Deutsche Wacht, 17. 12. 1891 — 18. Slovenski gospodar, št. 1., 7. 1. 1892, Deutsche Wacht, 6. 1. 1892, Südsteirische Post, 5. 1. 1892. — 19. Deutsche Wacht, 6. 1. 1892. — 20. Deutsche Wacht, 6. 1. 1892, Slovenec, št. 9., 13. 1. 1892. — 21. Südsteirische Post, 16. 1. 1892. — 22. Deutsche Wacht, 17. 1. 1892. — 23. Slovenec, št. 19., 25. 1. 1892, Deutsche Wacht, 28. 1. 1892. — 24. Slovenski gospodar, št. 20., 16. 5. 1895, Südsteirische Post, 1. 5. 1895, Deutsche Wacht, 2. 5. 1895. — 25. Südsteirische Post, 8. 5. 1895, Slovenski gospodar, št. 20., 16. 5. 1895. — 26. Slovenski gospodar, št. 17., 23. 4. 1896, Südsteirische Post, 22. 4. 1896. — 27. Südsteirische Post, 15. 2. 1896. — 28. Slovenski gospodar, št. 9., 27. 2. 1896. — 29. Südsteirische Post, 31. 3. 1897. — 30. Arbeiterwille, št. 17., 24. 4. 1897. — 31. Arbeiterwille, št. 19., 13. 5. 1897. — 32. Prim. polemiko v Maburger Zeitung, št. 50., 24. 6. 1897 in št. 51., 27. 6. 1897. — 33. Arbeiterwille, št. 25., 24. 6. 1897. — 34. Arbeiterwille, št. 20., 19. 5. 1898, Arbeiter Zeitung, št. 123., 5. 5. 1898. — 35. Südsteirische Post, 7. 5. 1898. — 36. Südsteirische Post, 11. 5. 1898. — 37. Rdeči prapor, št. 2., 25. 3. 1898. — 38. Arbeiter Zeitung, št. 98., 9. 4. 1898. — 39. Arbeiterwille, št. 8., 5. 5. 1898, Arbeiter Zeitung, št. 125., 7. 5. 1898. — 40. Arbeiterwille, št. 23., 9. 6. 1898, Arbeiter Zeitung, št. 126., 8. 5. 1898. — 41. Arbeiterwille, št. 22., 2. 6. 1898. — 42. Arbeiterwille, št. 24., 16. 6. 1898. — 43. Arbeiterwille, št. 26., 30. 6. 1898, Arbeiter Zeitung, št. 163., 15. 6. 1898. — 44. Arbeiterwille, št. 24., 16. 6. 1898 in št. 28., 14. 7. 1898. — 45. Arbeiterwille, št. 29., 21. 7. 1898. — 46. Südsteirische Post, 29. 6. 1898, Arbeiterwille, št. 29., 21. 7. 1898 in št. 40., 20. 10. 1898. — 47. Arbeiterwille, št. 29., 21. 7. 1898, Arbeiter Zeitung, št. 194., 16. 7. 1898. — 48. prav tam. — 49. Arbeiterwille, št. 16., 20. 4. 1899 in št. 18., 4. 5. 1899. — 50. Arbeiter Zeitung, št. 136., 19. 5. 1890.